

Yttrande

Datum 2025-10-09
Diarienummer 4.3.3-2506-0928

Er beteckning
KN2025/01049

Klimat- och näringslivsdepartementet
kn.ke.remisser@regeringskansliet.se

Remiss av SOU 2025:51 Bättre förutsättningar för klimatanpassning

Statens geotekniska institut (SGI) har beretts möjlighet att lämna synpunkter på rubricerad remiss.

SGI:s yttrande utgår från vår expertkunskap som innefattar geoteknik och miljögeoteknik. Inom arbetet med klimatanpassning förebygger vi och minskar riskerna med ras, skred och erosion genom utredning, kartläggning och metodutveckling. Vi förmedlar även statsbidrag för skredsäkringsåtgärder längs Göta älv.

SGI:s synpunkter

SGI ställer sig generellt positivt till och tillstyrker utredningens förslag. För att skapa ett robust samhälle krävs satsningar på klimatanpassning på flera olika nivåer, både hos myndigheter och kommuner. Vi konstaterar också att flera av utredningens förslag innebär ökade krav på stöd och kunskap om ras, skred och erosion till landets kommuner.

SGI lämnar följande detaljerade synpunkter på utredningens förslag.

Författningsförslag

Kommunen ska i översiktsplanen redovisa vilka klimatanpassningsåtgärder kommunen avser att initiera

Utredningen lämnar förslag på att det av översiktsplanen ska framgå inom vilka områden kommunen avser ta initiativ till fysiska åtgärder till följd av översvämning, ras, skred och erosion.

SGI tillstyrker förslaget. Vi anser att det på ett bättre sätt tydliggör om och hur kommunerna faktiskt avser åtgärda de risker som de ser kopplade till naturhändelser. Det bidrar även till att de geotekniska frågorna kommer med tidigt i planprocessen.

Kommunen ska ändra eller upphäva detaljplaner som medför stora risker

Utredningen föreslår att kommunerna ska vara skyldiga att upphäva eller ändra detaljplaner i den del det finns obebyggda tomter där risken för klimatrelaterade översvämningar, ras, skred eller erosion är stor. SGI tillstyrker förslaget. Vi anser att det bidrar till att motverka risken att byggnader uppförs där marken är eller i ett förändrat klimat har blivit olämplig ur ett geotekniskt perspektiv.

Yttrande**Datum**

2025-10-09

Diarienummer

4.3.3-2506-0928

Vi anser samtidigt att själva beslutet om att upphäva en detaljplan bör föregås av en geoteknisk utredning som identifierar hur stora riskerna är. I betänkandet hänvisas till SGI:s Vägledning 6 Skredriskkartering i lerjord för att bedöma om sannolikheten för skred är tydlig och om riskerna därigenom kan anses vara betydande. Vår bedömning är att det kommer att finnas behov av att vägleda kommunerna kring hur ”betydande risk” för släntstabilitet ska bedömas. Som en konsekvens av utredningens förslag ser vi därför att vi behöver utveckla vår vägledning för geoteknisk säkerhet i kommunal planering.

Tillfälligt marktillträde för att skydda eller återställa väg och järnväg

SGI tillstyrker utredningens förslag att tillfälligt marktillträde ska ges för tillfälliga arbeten som behövs för att förebygga eller minska en betydande risk för skada på väg eller järnväg till följd av ras, skred eller översvämning.

SGI vill i sammanhanget lyfta fram att även erosion kan vara en sådan betydande risk.

Möjligheten att villkora bygglov med en anläggning för klimatanpassning utökas

SGI tillstyrker förslaget. Genom att villkora bygglov mot att klimatanpassningsåtgärder genomförs både inom kvartersmark och allmänplatsmark ges utökade möjligheter att hantera geotekniska säkerhetsfrågor.

Om förslaget innebär att byggrätten ska kunna villkoras med åtgärder som kan uppföras även utanför den egna tomten eller utanför den aktuella detaljplanen vore det ur ett geotekniskt perspektiv mycket värdefullt. Geotekniska säkerhetsfrågor som ras, skred och erosion samt översvänningsproblematik håller sig inte till administrativa gränser och kan sällan åtgärdas inom bara en fastighet och inte heller alltid inom den aktuella detaljplanen. Många gånger krävs åtgärder utanför tomten eller detaljplane-gränsen, exempelvis uppströms ett vattendrag, för att skydda det som finns inom denna.

Klimatanpassningsåtgärder som särskilt skäl för upphävande av och dispens från strandskyddet

Utredningen föreslår att dispens från strandskyddet ska kunna ges för klimatanpassningsåtgärder, under förutsättning att klimatanpassningsbehovet inte kan tillgodoses utanför det strandskyddade området. SGI tillstyrker förslaget men vill uppmärksamma att förslaget som det är utformat kan försvåra implementeringen av naturbaserade lösningar i strandskyddsområden.

Naturbaserade lösningar är multifunktionella åtgärder med potential att stärka naturvärden som till exempel biologisk mångfald eller det rörliga friluftslivet samtidigt som bakomliggande bebyggelse skyddas. Lämpligaste placering är ofta inom det strandskyddade området. Naturbaserade lösningar karakteriseras av en stegvis implementering, vilket kan medföra att tidsbegränsningen för en dispens om fem år inte kan hållas.

Vi instämmer i att det är viktigt att upphävande eller dispens inte tillämpas för att skydda tillkommande bebyggelse.

Yttrande**Datum**

2025-10-09

Diarienummer

4.3.3-2506-0928

Ett utökat statligt ansvar för skydd när havet stiger**Staten bör ta ett ansvar**

SGI tillstyrker att staten tar ett ansvar för prioritering, genomförande och förvaltning av skyddet av vissa kuststräckor. SGI konstaterar samtidigt att förslaget avser och är begränsat till betydande nationella intressen, t.ex. kritisk infrastruktur som hamnanläggningar. För kustförvaltningen och klimatanpassningsarbetet i övrigt ligger ansvaret kvar på fastighetsägare och kommuner.

En process i två steg för att etablera statens ansvar

Vi ställer oss generellt positiva till förslagets utformning och ser att SGI som expertmyndighet inom ras, skred och erosion kan bistå i arbetet genom hela denna process.

Stigande hav innebär, utöver risk för översvämning, också en risk för erosion och markförlust. Detta är ett perspektiv som saknas och som behöver lyftas fram.

En modell för fastighetsägares medfinansiering av kommunala klimatanpassningsåtgärder

SGI tillstyrker införandet av en modell som ökar möjligheten till samfinansierade lösningar. Vi bedömer att detta ger förutsättningar att öka takten i åtgärdsarbetet och bidra till mer effektiva samordnade åtgärder. Vi ser också positivt på transparensen som en sådan modell innebär.

Vi bedömer samtidigt att kommunernas behov av kunskaps-, samordnings- och metodstöd när det gäller frågor om ras, skred, erosion och översvämning kommer att öka med tillämpningen av lagen.

SGI vill också uppmärksamma att de kommunala åtgärder som fastighetsägarna kan medfinansiera enligt utredningen måste vara varaktiga och att kostnaden för uppförande i förhållande till underhållet bör vara avsevärt mycket högre. Det innebär en risk för att naturbaserade lösningar prioriteras bort då dessa ofta inte är så kostsamma att uppföra, men däremot införs stegvis och kräver en hel del underhåll för att behålla sin funktion. Naturbaserade lösningar är en viktig klimatanpassningsåtgärd för minskad stranderosion som samtidigt främjar biologisk mångfald och andra naturvärden. På grund av osäkerheten i klimatprognoserna är det också en fördel med naturbaserade lösningar, som kan införas stegvis.

Övriga synpunkter

I övrigt lämnas följande synpunkter, med hänvisning till respektive avsnitt i utredningen.

Nationella riktlinjer skulle minska osäkerheten (6.1.1)

Vi instämmer i utredningens bedömning att det vore värdefullt att etablera någon form av nationella riktlinjer för val av klimatscenarier och riskbedömning till stöd för beslutsfattare att hantera de osäkerheter som finns vid val och dimensionering av klimatanpassningsåtgärder och därigenom göra det lättare att komma fram till ett beslut. Vi instämmer i att även om nationella riktlinjer i sig förutsätter antaganden och delvis osäkra prognoser, kan sådana riktlinjer utformas med hänsyn till bästa tillgängliga kunskap vid en viss given tidpunkt. Värdet av nationella riktlinjer är deras funktion som utgångspunkt i situationer där beslutsläget är oklart eller där olika alternativ ska jämföras.

Yttrande**Datum**

2025-10-09

Diarienummer

4.3.3-2506-0928

Ett samordningsansvar är inte en lösning (7.6)

SGI anser att mellankommunal samverkan är viktigt vid både planering och genomförande av klimatanpassningsåtgärder över administrativa gränser. SGI instämmer i att det redan idag finns möjligheter till mellankommunal samverkan, men konstaterar att det ofta krävs ett riktat arbete och stöd utifrån för en effektiv och samordnad hantering av klimatrisker som ras, skred, erosion och översvämning. SGI ger redan idag ett kunskaps- och samordnande stöd till kommunerna, men en ökad ambitionsnivå kommer att kräva ökade resurser.

SGI vill understryka att klimatanpassningsåtgärder ofta behöver genomföras i ett landskapsperspektiv, över administrativa gränser. Exempelvis kan ökande flöden i vattendrag eller erosion ofta inte åtgärdas på en enskild fastighet utan måste ta ett större landskapsområde (t.ex. avrinningsområde) i beaktning. För att hantera detta effektivt krävs många gånger mellankommunal samverkan.

Klimatförändringar och minskade krav på bygglov (12.2.2)

Vi instämmer i utredningens bedömning att om fler byggnader får uppföras utan en förprövning i form av bygglov minskar kommunernas möjligheter att förebygga skador på byggnader i ett förändrat klimat.

Kostnader (13.5.4)

Utredningen föreslår en tillfällig omfördelning av anslaget 1:10 Klimatanpassning i syfte att finansiera kommunernas utökade skyldigheter. SGI vill understryka att anslaget redan idag finansierar kunskapsuppbyggnad och stöd till kommunerna i klimatanpassningsarbetet via SMHI och SGI. För SGI:s del avser detta specifikt klimatanpassningsinsatser som minskar riskerna för ras, skred och erosion samt bidrar till en hållbar bebyggelse. Med utredningens förslag kan behovet av stöd och kunskap snarare förväntas öka med kommunernas utökade ansvar och skyldigheter att genomföra konkreta klimatanpassningsåtgärder. Kommunernas ökade uppgiftsskyldighet till fastighetsägare och lagen om fastighetsägares medfinansiering av kommunala klimatanpassningsåtgärder ställer ökade krav på myndigheterna att bistå med kunskaps-, samordnings- och metodstöd när det gäller frågor om ras, skred, erosion och översvämning.

Övriga kommentarer

Vi vill lyfta fram att stigande havsnivåer utöver risk för översvämning också innebär en risk för erosion och markförlust. Detta är ett perspektiv som generellt saknas i utredningen och som behöver lyftas fram i den fortsatta beredningen av förslagen.

Utredningens avgränsning till fysiska skydd gör att behovet av system som hanterar planerad reträtt inte berörs. Planerad reträtt är en viktig kompletterande strategi för en långsiktig och hållbar samhällsplanering och bör omhändertas i det fortsatta arbetet.

Yttrande**Datum**

2025-10-09

Diarienummer

4.3.3-2506-0928

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Johan Anderberg efter föredragning av chefen för strategisk klimatanpassning HannaSofie Pedersen. I ärendets slutliga handläggning har även enhetschefen Maria Kristensson, civilingenjören Sebastian Bokhari Irminger, klimatanpassningsstrategen Anette Björlin och forskningschefen David Bendz deltagit.

STATENS GEOTEKNISKA INSTITUT

Johan Anderberg

HannaSofie Pedersen